

Festuca rubra × *Vulpia bromoides*, nieuw voor Nederland

Otto G. Zijlstra (Goolkatenweg 110, 7521 BH Enschede)

Festuca rubra × *Vulpia bromoides*, new for the Netherlands

The hybrid *Festuca rubra* × *Vulpia bromoides* was found for the first time outside England growing on a railway bank in Wierden, in the Province of Overijssel.

Tijdens de inventarisatie van een kilometerhok (237-486) in Wierden op 28 juli 1993 werd een afwijkende pol Rood zwenkgras, bovenaan het spoortalud ontdekt.¹ De enige bloeistengel – de overige bleken afgemaaid – trok de aandacht door zijn langgenaalde bloemen. Een deel van de plant inclusief de bloeistengel werd verzameld en nader onderzocht. Al gauw bleek dat het geen Rood zwenkgras (*Festuca rubra* L.) kon zijn: de kafnaalden waren ongeveer 5 mm lang (bij *Festuca rubra* 0,5–3 mm). De onderste kelkkafjes bleken ongeveer half zo lang als de bovenste (in plaats van even lang) en de (ingesloten) korte helmknoppen bevatten geen goed stuifmeel.

Ons vermoeden was dat we te maken hadden met een kruising tussen *Festuca rubra* en *Vulpia* (Langbaardgras), een $\times$ *Festulpia*.² In Nederland was slechts één keer eerder een $\times$ *Festulpia* gevonden, en wel *Festuca rubra* $\times$ *Vulpia myuros* (L.) bij Woensdrecht.³ Aan de beschrijving van deze $\times$ *Festulpia* in de Flora van Nederland voldoet de plant van Wierden in zoverre niet, dat de bloeiwijze bij deze eerder uitstaand dan samengetrokken is en ver boven de bovenste bladschede uitsteekt. Het leek ons dat de *Vulpia*-ouder daarom niet *Vulpia myuros* (Gewoon langbaardgras) kon zijn, maar mogelijk *Vulpia bromoides* (Eekhoorngras). Deze soort heeft een meer uitstaande, ver boven de bladschede uitstekende bloeiwijze. Ze is sinds 1992 bekend van Wierden en net als *Vulpia myuros* te vinden aan het schouwpad van de spoorlijn, in de nabijheid van onze plant. Stace⁴ geeft een beschrijving van *Festuca rubra* $\times$ *Vulpia bromoides* waarbinnen onze plant wonderwel paste.

Het materiaal werd daarom door ons als een mogelijke *Festuca rubra* $\times$ *Vulpia bromoides* ter determinatie naar het Rijksherbarium gestuurd. Bij gebrek aan vergelijkingsmateriaal werd de plant doorgezonden naar Professor C.A. Stace in Leicester, die over $\times$ *Festulpia* heeft gepubliceerd en geldt als een autoriteit op het gebied van *Festuca*, *Vulpia* en $\times$ *Festulpia*.

Eind mei 1994 bevestigde Stace ons vermoeden. Hij schrijft: "... Ik ben het er mee eens dat dit een *Festuca rubra* $\times$ *Vulpia bromoides* is ... Deze is niet altijd gemakkelijk te onderscheiden van *F. rubra* $\times$ *V. myuros*, maar ik ben het wel met deze identificatie eens."

Van *Festuca rubra* $\times$ *Vulpia bromoides* waren tot nu toe slechts vijf vondsten bekend, op drie locaties in Engeland: Suffolk: 1969, 1973 en 1976, op zandig grind langs de kust; Yorkshire: 1980, langs spoorlijn; Leicestershire: 1983, langs spoorlijn. Een eerdere melding van Sussex (1961) bleek *Festuca rubra* $\times$ *Vulpia fasciculata* (Dicht langbaardgras) = $\times$ *Festulpia hubbardii* te betreffen. Over deze bastaard schrijft Stace in zijn brief overigens: "... zal vast wel in Nederland gevonden worden op groeiplaatsen van *Vulpia fasciculata*." (!)

Korte beschrijving

Festuca rubra $\times$ *Vulpia bromoides* lijkt vegetatief sterk op de Zwenkgras-ouder: ze is overblijvend en vormt dichte, uitstoelende pollen met talrijke niet-bloeiende scheuten. De bladschede is tot bijna bovenaan kokervormig vergroeid en net als de grijsgroene bladen, kort behaard. De bloeistengel meet bij de plant van Wierden 60 cm. De bloeiwijze is meer naar één zijde gericht dan bij *Festuca rubra*, en bij onze plant zo'n 10 cm lang. De aartjes zijn 4- tot 8-bloemig; de bovenste bloem is onvruchtbaar. De twee kelkkafjes van het aartje zijn ongelijk: het bovenste kelkkafje is net als bij *Vulpia bromoides* ongeveer twee keer zo lang als het onderste. Uit de top van de lemma's zet de middennerf zich voort in een naald, die driekwart van de lemma-lengte meet. De bovenste lemma's van een aartje zijn niet of nauwelijks kleiner dan de onderste en alle kort behaard. De drie helmknoppen zijn intermediair lang. Ze treden niet uit de bloem (de bloemen zijn kleistogaam) en bevatten praktisch geen goed stuifmeel (<1%). Vruchtzetting is niet waargenomen.

In Tabel 1 wordt *Festuca rubra* $\times$ *Vulpia bromoides* met de ouders vergeleken.

Tabel 1. *Festuca rubra* × *Vulpia bromoides* in vergelijking met de ouders.

	<i>Festuca rubra</i>	<i>Festuca rubra</i> × <i>Vulpia bromoides</i>		<i>Vulpia bromoides</i>
		Wierden 1993	Engeland 1969–1983	
bovenste kelkkafje	3,2–6,2	4,3–5,0	3,4–5,9	4,5–9,0
onderste kelkkafje	3,1–6,0	2,3–3,1	2,9–3,4	2,5–5,0
bovenste : onderste kelkkafje	1 : 0,8–1,0	1 : 0,5–0,65	1 : 0,5–0,75	1 : 0,5–0,75
lemma	4,4–7,9	5,6–6,6	4,5–7,0	4,5–7,5
lemmanaald	0,5–3,0	4,8–5,4	2,3–6,0	4,5–7,5
helmknoppen	2,5–4,5	0,9–1,3	0,9–1,7	0,5–0,8

Alle lengtes zijn in mm. De lengtes van de lemma's zijn zonder naald en gelden alleen voor de onderste twee bloemen van een aartje. De maten van de Engelse populaties (1969–1983) zijn ontleend aan Ainscough et al.⁵

In Engeland is de afgelopen 15 jaar onderzoek verricht aan wilde en in cultuur genomen ×*Festulpia*'s.⁵ Hoewel er gericht is gezocht naar nieuwe groeiplaatsen, blijkt *Festuca rubra* × *Vulpia bromoides* (relatief) zeldzaam. Hetzelfde geldt voor *Festuca rubra* × *Vulpia myuros* (Baardzwenkgras). De belangrijkste reden hiervoor is gelegen in het feit, dat de bloemen van *Vulpia bromoides* en *Vulpia myuros* in de regel kleistogaam zijn en er dus geen bestuiving door pollen van buitenaf kan plaatsvinden. In de enige helmknop per bloem wordt bovendien erg weinig stuifmeel gevormd. De enige niet zeldzame ×*Festulpia* in Engeland is ×*Festulpia hubbardii*; *Vulpia fasciculata* is semi-kleistogaam; op praktisch alle groeiplaatsen langs de Britse zuidkust is genoemde bastaard aangetroffen. Zoals al gezegd, moet ze ook zeker in Nederland te vinden zijn. Deze ×*Festulpia* lijkt op *Festuca rubra* × *Vulpia bromoides*, maar heeft aartjesstelen die aan de rugzijde duidelijk verdikt zijn. De lemma's van een aartje worden naar boven toe steeds kleiner en de bovenste kelkkafjes zijn genaald. In plaats van alleen de topbloem, zijn bij deze kruising de bovenste twee of drie bloemen steriel.

1. Ontdekt door C.G. Abbink-Meyerink.
2. A. J. Willis, 1975. *Festuca* L. × *Vulpia* C.C. Gmel. = × *Festulpia* Melderis ex Stace & Cotton. In: C. A. Stace, *Hybridization and the Flora of the British Isles*: 552–554. Londen.
3. In 1978 gevonden door E.J. Weeda. Zie: R. van der Meijden, 1990. *Heukels' Flora van Nederland*, ed. 21: 534. Groningen.
4. C. A. Stace, 1991. *New Flora of the British Isles*: 1012. Cambridge.
5. M. M. Ainscough, C. M. Baker & C. A. Stace, 1986. Natural hybrids between *Festuca* and species of *Vulpia* section *Vulpia*. *Watsonia* 16: 143–151.